

Průvodce k vyhodnocení situace dítěte

Strana 2

Na této straně uvede pracovník/pracovnice podrobnosti o rodičích – jména, adresy, kontaktní údaje atd.

V druhé části pracovník/pracovnice uvede podrobnosti o fyzicky odpovědných osobách za výchovu, např. pěstounech, poručnících, osobách, které mají dítě v péči.

Strana 4

Hodnocení dítěte, rodiny prostředí

- Každé z oblastí věnujte pozornost v rozsahu, který odpovídá skutečným podmínkám.
- **Je nutné vyjádřit se ke všem položkám podrobně.** Není dostatečné vyjádření jednoslovné, např. v normě, dobré atd.
- V maximální možné míře vycházejte ve svém komentáři z přímých důkazů (uved'te odkaz na použité nástroje), nikoli jen z názoru či dojmu, a tyto důkazy popište. Jestliže se však budou názory výrazně lišit, zaznamenejte i tyto rozdíly.
- Při rozhovoru pracovníka/pracovnice s dítětem je nutné přizpůsobit formulace otázek přiměřeně věku dítěte, jeho rozumové vyspělosti, komunikačním schopnostem, situaci atd. Možnosti otázek pro děti, rodiče, i pečující osoby jsou tedy pouze příklady.

Souhrn nástrojů

- sociální šetření
- pozorování
- případová konference
- rozhovor
  - s rodiči
  - s dítětem
  - s blízkými osobami (příbuzný, soused, škola, lékař atd.)
- spolupráce s psychologem, lékařem, návaznou službou a následná
  - zpráva psychologa,
  - zpráva lékaře
  - zpráva školy
  - zpráva spolupracující organizace – návazné služby
  - zpráva od ostatních organizací např. státní správy – policií, ÚP, ČSSZ atd.

Zdravotní stav

Zde pracovník/pracovnice popíše zdravotní stav dítěte. Zaměří se na aktuální i dlouhodobý zdravotní stav, informace o zdravotním postižení dítěte, prodělané zdravotní úrazy, hospitalizace, jak je zdravotnímu stavu dítěte přizpůsoben denní režim. Zjistí, zda dítě dochází na preventivní prohlídky u pediatra a jiných specialistů. Všechny informace je nutné v maximální míře ověřit písemně u pediatra a ostatních specialistů a to včetně jejich názoru na to, zda se u dítěte neprojevuje syndrom CAN (syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte). Pracovník/pracovnice by se měl/a zaměřit na to, zda se dítě projevuje přiměřeně vývoji, zda nemá problémy se stravováním, spánkem. Pracovník/pracovnice by měl/a pozorováním zjistit, jak dítě reaguje na cizí osobu, zda nemá zranění, známky podvýživy, sebepoškozování atd.

Možnosti otázek pokládaných dítěti:

(s ohledem na věk)

Jak často jsi nemocný/á?

Byl jsi někdy delší dobu v nemocnici?

Bolí tě někdy něco?

Míváš hlad?

Kam chodíš k doktorovi?

Budíš se v noci?

Když ti není dobře a něco tě bolí, komu to řekneš? Co se stane?

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Jak zvládáte povinné očkování?

Kontrolujete hygienu dítěte?

Spí dítě dobře?

Byla u dítěte diagnostikována nějaká nemoc?

Emoční vývoj a chování

V tomto bodě se pracovník/pracovnice zaměří na vztahy dítěte s vrstevníky, dospělými, citové vazby, emoční stav. Dále zjistí, zda dítě nemá problémy se sebeovládáním, necítí pocity izolovanosti, strachu. Zda dítě neprožilo, či neprožívá traumata, jak je zpracovává, zda není dítě zvýšeně úzkostné či agresivní, nechová se nepřiměřeně věku, impulzivně, nesoustředěně apod.

Možnosti otázek pokládaných dítěti:

(s ohledem na věk)

Jak se cítíš?

Cítíš se osaměle?

Komu se svěřuješ?

Míváš problémy ve škole?

Jak vycházíš s kamarády/dospělými?

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Bývá vaše dítě přecitlivělé, smutné?

Mívá vaše dítě záchvaty vzteku?

Je řešení neshod přítomno dítě?

Jak řeší problémy s autoritou?

Rodinné a sociální vztahy, rodinná historie

V této části se pracovník/pracovnice zaměří na stabilní a vřelé vztahy dítěte s rodinou, včetně té širší, neopomene zmínit vztahovou osobu. Důležité je tedy nevynechat také neformální vztahy dítěte s okolím, kdy může dítě citově přilnout, mít vazbu např. na učitele, kamaráda z okolí apod. Pracovník/pracovnice využije k hodnocení rodiny a vztahů např. ekomapy, genogramu (viz příloha), „čáry života“. Ekomapu může nakreslit s přihlédnutím k věku i dítě. Pracovník/pracovnice zjistí, zda dochází ke kontaktu dítěte s rodiči, jak tráví dítě volný čas, jakou má schopnost budování vztahů, zda se rodina častěji nestěhovala, či se zde nevyskytly závislosti atd.

Možnosti otázek pokládaných dítěti:

(s ohledem na věk)

Jak vycházíš s rodiči/sourozenci?

Jaké jsou vztahy v rodině?

Můžou tví kamarádi k vám domů?

Setkáváš se se širší rodinou?

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Kdo všechno o dítě pečuje?

Kolik času trávíte s dítětem? Máte pocit, že máte dostatek společného času?

Znáte kamarády svého dítěte?

Máte přátele, kteří jsou s dítětem v kontaktu?

Vzdělávání

Zde se pracovník/pracovnice zaměří na vzdělávání dítěte, druh školního či předškolního zařízení, kam dítě dochází, měl by uvést přesnou adresu, jméno třídního učitele, i to, zda má dítě omluvené a neomluvené absence (v jaké výši). Dále je nutné se zaměřit na to, jak dítě školu zvládá, zda nemá speciální vzdělávací potřeby vzhledem k poruchám učení, sociálnímu znevýhodnění, jaké předměty ho baví a jaké nikoli, jestli rodiče/pečující osoby, či někdo jiný pomáhá dítěte s učením, doučuje ho. Dále se zaměří na zájmy dítěte, mateřský jazyk či jiné formy neverbální komunikace, např. znaková řeč, Braillovo písmo. Při pohovoru je nutné se zaměřit na přiměřenost slovní zásoby dítěte. Při sociálním šetření je možné zjistit, zda má dítě své místo na učení, jak reaguje na pokyny rodičů atd.

Možnosti otázek pokládaných dítěti:

(s ohledem na věk)

Jak ti to ve škole jde? Co tě baví?

Jak často nejsi ve škole?

Jak se připravuješ do školy?

Máš ve škole kamarády?

Dostal jsi za výsledky ve škole nějakou pochvalu/trest?

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Měnilo vaše dítě školu/třídu?

Má dítě nějaké speciální potřeby ohledně učení?

Má dítě individuálně vzdělávací plán?

Navštěvuje dítě doučování?

Jste v kontaktu s třídní učitelkou?

Samostatnost a sebeobsluha

V tomto bodě se pracovník/pracovnice zaměří na otázky dovedností v oblasti sebeobsluhy – hygieny, stravování, úklidu, vyřizování si běžných věcí. Pracovník/pracovnice zde uvede, zda si dítě je schopno samostatně (s ohledem na věk) připravit věci do školy, jídlo, domluvit si schůzku. U menších dětí se zaměří rovněž na jejich dovednosti, např. zda dítě zvládá samo se obléci, vyčistit si zuby apod.

Možnosti otázek pokládaných dítěti:

(s ohledem na věk)

Připravuješ si samostatně věci do školy?

Umíš si domluvit vlastní schůzku?

Umíš si sám umýt ruce?

S čím potřebuješ pomoci?

Na koho by ses obrátil/a, kdyby rodiče nebyli doma a potřeboval/a bys pomoci?

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Rozhoduje si dítě o některých svých věcech samo?

Jak dítě zvládá každodenní činnosti – čištění zubů, mytí, oblékání?

Uklízí si hračky samo, nebo s vaší pomocí?

S čím mu pomáháte?

Má nějaký samostatný úkol v domácnosti, za který je zodpovědný?

O kterých věcech dítě rozhoduje?

Strana 6

Bydlení

Zde pracovník/pracovnice popíše druh bydlení rodiny, pečujících osob, vlastnické nebo užívací právo, prostor pro dítě, dále se při sociálním šetření zaměří na vybavení v domácnosti, čistotu, celkového stavu bytu, i hygienického zázemí (zejména dětský pokoj, či prostor vyhrazený pro dítě). Dále pracovník/pracovnice posoudí, zda se bydlení vyskytuje v sociálně vyloučené lokalitě. Důležité je zaměřit se na to, zda odpovídá bydlení potřebám rodiny, dětí, jestli je domov bezpečný atd.

Možnosti otázek pokládaných rodičům fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Jak vám vyhovuje bydlení?

Stěhovali jste se někdy? Jak často se stěhujete?

Máte doma vy i vaše dítě soukromí?

Daří se vám v daném bydlení dobře zabezpečovat potřeby dítěte?

Máte doma vše, co potřebujete?

Finanční situace

V tomto bodě se pracovník/pracovnice zaměří na finanční aspekty rodiny, tedy na to, zda má rodina zajištěn dlouhodobý příjem. Jedná se především o příjmy ze zaměstnání, ale i ze sociálních dávek. Je nutné zjistit, zda v případě, že rodina dávky nepobírá, nemá přesto na tyto dávky nárok. Pracovník/pracovnice rovněž zjistí, jak rodina s příjmem nakládá, zda dochází ke splácení případných dluhů atd.

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Jak vycházíte v domácnosti s penězi?

Daří se vám uhradit všechny výdaje z příjmů?

Máte nějaké dluhy? Jak se vám daří je splácet?

Máte dostatek peněz k zajištění potřeb rodiny?

Sociální začlenění rodiny

Zde pracovník/pracovnice charakterizuje sociální stav rodiny, možné znevýhodnění, a to nejen z hlediska zdravotního. Dále se zaměří na výskyt rizikového chování v rodině, domácího násilí, zneužívání návykových látek, a také na to, kdo z rodiny pracuje a jaké je jeho zaměstnání. Pracovník/pracovnice posoudí, zda je v lokalitě vyšší podíl kriminality, výskytu návykových látek apod.

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Jak se vám žije v této čtvrti/obci?

Je okolí vhodné pro dítě?

Kdo z rodiny je nezaměstnaný a proč?

Vyskytuje se v rodině trestná činnost, závislosti, zneužívání návykových látek, domácí násilí?

Ohrožuje někdo/něco zdravý vývoj dítěte?

Je někdo z rodiny dle vašeho názoru rizikem pro dítě?

Hodnocení rodičovských kompetencí a kapacity

- Každé z oblastí věnujte pozornost v rozsahu, který odpovídá skutečným podmínkám.
- **Je nutné vyjádřit se ke všem položkám podrobně.** Není dostatečné vyjádření jednoslovné, např. v normě, dobré atd.
- V maximální možné míře vycházejte ve svém komentáři z přímých důkazů (uved'te odkaz na použité nástroje), nikoli jen z názoru či dojmu, a tyto důkazy popište. Jestliže se však budou názory výrazně lišit, zaznamenejte i tyto rozdíly.
- Při rozhovoru pracovníka/pracovnice s dítětem je nutné přizpůsobit formulace otázek přiměřeně věku dítěte, jeho rozumové vyspělosti, situaci atd. Možnosti otázek pro děti, rodiče, i pečující osoby jsou tedy pouze příklady.

Souhrn nástrojů

- sociální šetření
- pozorování
- případová konference
- rozhovor
  - s rodiči
  - s dítětem
  - s blízkými osobami (příbuzný, soused, škola, lékař atd.)
- spolupráce s psychologem, lékařem, návaznou službou a následná
  - zpráva psychologa,
  - zpráva lékaře
  - zpráva školy
  - zpráva spolupracující organizace – návazné služby
  - zpráva od ostatních organizací např. státní správy – policií, ÚP, ČSSZ atd.

Základní péče

V tomto bodě se pracovník/pracovnice zaměří zejména na oblast rodičovských kompetencí související se zajištěním výživy, tepla, obydlí, ošacení, hygieny a zdravotní péče o děti s přihlédnutím k věku a soběstačnosti dítěte, tyto kritéria hodnotí zejména pozorováním. Do této kategorie patří též nepřiměřené omezování pohybu dítěte nebo omezování přístupu domů apod. Taktéž se zde hodnotí kompetence rodičů využívat služby různých organizací od zdravotnických až po vzdělávací a sociální.

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Jak vypadá den vašeho dítěte z hlediska jídla a pití?

Navštěvuje dítě lékaře? Jakého? Jak často?

Kontrolujete jeho hygienu?

Je dítě často nemocné? Byla u něj diagnostikována nějaká nemoc? Jaká? Navštěvujete s dítětem nějakého specialistu? Jakého?

Spí vaše dítě dobře?

Zajištění bezpečí a ochrany

V této části se pracovník/pracovnice velmi důkladně zaměří na možné rizikové faktory, které by mohly naznačovat podezření na ohrožení dítěte. Zejména s ohledem na nízký věk volí pracovník přiměřené metody sociální práce ke zjištění stupně a intenzity možného ohrožení dítěte, zaměřuje se na výchovné postupy, které rodiče či osoby žijící ve společné domácnosti používají. Všechny závažné skutečnosti k této kategorii je nutné mít doložené a vysvětlené lékařskou zprávou, popřípadě dalšími odbornými zprávami (stanovisky, posouzeními). Vysoce rizikové je věkové rozpětí od 0-3 let, které vyžaduje specifický přístup.

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Je někdy dítě ponecháno v péči osoby, kterou nezná? Je někdy dítě doma samo?

Jaké tresty používáte na dítě, když zlobí?

Víte vždy kde dítě je?

Objevuje se u dítěte sebepoškozování (škrábání, řezání, jiné)? Má dítě problémy s nočním pomočováním?

Jak reagujete, když dojde ke zranění Vašeho dítěte?

Jak vypadá váš den doma s dítětem? Máte přehled, co dítě dělá?

Byli jste někdy s dítětem na pohotovosti nebo v nemocnici z důvodu zranění?

Kdo zajišťuje hlídání?

Uteklo někdy dítě z domova?

Bylo dítěti někdy ublíženo někým z rodiny?

Citová vřelost

V této kategorii pracovník/pracovnice zohledňuje vztah dítěte s rodičem, oceňování dítěte, jeho emocionální podporu, schopnost empatie a adekvátních reakcí ve vztahu k dítěti. Také se posuzuje, jaký prostor k vyjádření rodiče/pečující osoby dítěti dávají, jakým způsobem zohledňují emoce, fyzický kontakt, zdali je v rodině nějaké emocionální napětí, jaká převládá atmosféra apod. K tomuto kritériu je případně možné doplnit zprávou odborníka - psychologa, psychoterapeuta apod.

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Za co dítě oceňujete?

Kdo dokáže dítě nejlépe uklidnit, když je rozrušené?

Co dělá dítě, když je smutné?

Jak často si s dítětem povídáte?

Strana 8

Stimulace a podněty

V této oblasti se pracovník/pracovnice soustředí na komunikaci rodiče, pečujících osob, s dítětem, četnost a kvalitu jednotlivých interakcí, zejména množství pozitivních nebo negativních reakcí vůči dítěti. Dále se pracovník/pracovnice zaměřuje na schopnost rodičů zajistit a podporovat vzdělání u dítěte spolu se zajištěním školní docházky, zda tedy dítě dochází do školy, jak je motivované ke studiu a jakým způsobem tráví volný čas, jaké jsou jeho zájmy a koníčky apod.

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Jaké činnosti vaše dítě baví? Jaké jsou zájmy dítěte?

Jak často chodíte s dítětem ven?

Víte, jak dítě tráví volný čas?

Podporujete dítě ke sportu či jiným aktivitám venku?

Chodí dítě do nějakých zájmových kroužků?

Jaký je váš vztah ke vzdělání?

Vedení a hranice

Zde se pracovník/pracovnice zaměřuje na schopnost rodičů v nastavování hranic a pravidel pro dítě s ohledem na jeho věk a potřeby, dále jaké rodiče používají výchovné metody, jaká je míra kontroly a tolerance, jaké pozitivní vzory chování jsou při výchově uplatňovány, jaká je podpora dítěte směrem k samostatnosti. Informace by měly být podloženy pozorováním, oproštěny od subjektivních interpretací pracovníka. K této části je možné přizvat odborníka a hodnocení podložit jeho zprávou.

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Jste v kontaktu s někým z učitelů ze školy? Kontrolujete školní docházku a výsledky ve škole?

Kdy chodí dítě spát? Daří se vám to dodržet?

Podílí se dítě na vytváření pravidel rodiny?

Respektujete názor, přání dítěte?

Ví dítě, koho má kontaktovat, když potřebuje pomoci a vy nemůžete?

Jak dítě zvládá kontakt/ konflikt se svými vrstevníky?

Máte přehled, s kým dítě tráví volný čas? Máte přehled, s kým dítě komunikuje telefonem, přes PC?

Stabilita

V této kategorii pracovník/pracovnice posuzuje zajištění stability pro dítě, na prvním místě přítomnost stabilní pečující osoby – vztahově silné osoby, dále stabilní bydlení a schopnost rodičů udržet si zaměstnání. Stabilita se dále týká finančních prostředků, hospodaření s penězi, častého stěhování či změn ve složení či počtu členů rodiny. K získání těchto informací je často nutné zkontaktovat ostatní spolupracující orgány sociálně-právní ochrany dětí, které vedou danou rodinu v evidenci nebo informace o širší rodině, pro doplnění relevantních informací.

Možnosti otázek pokládaných rodičům/ fyzicky odpovědným osobám za výchovu:

(s ohledem na věk dítěte)

Je dítě v dlouhodobém vztahu s alespoň jednou osobou? (Koho má dítě rádo?)

Jakým způsobem a jak často je dítě v kontaktu s rodičem, se kterým nebydlí?

Jak jsou vzájemně provázaní jednotliví pečovatelé? Existuje nějaká návaznost péče?

Jak daleko máte příbuzné?

Měnilo dítě školu, třídu? Jak často?

Jak často jste se stěhovali?

Je dítě schopno samostatně dodržovat pravidelné činnosti?

Znají děti váš rozvrh, vědí, kde pracujete?

Shodnete se (oba rodiče/pečovatelé) v uplatňování výchovných metod vůči dítěti?

Strana 9

Specifika vyžadující zvýšenou pozornost

Do této specifické kategorie uveďte jakákoliv rizika či závažné skutečnosti, které nebyly v předchozích kategoriích zohledněny, a podrobně je rozpracujte se zhodnocením aktuálního stavu, možných rizik a taktéž silných stránek, o které je možné se v rámci rodinného a sociálního systému opřít. Zejména se jedná o specifické situace, které se týkají zejména zvýšené pozornosti pracovníka s ohledem na nízký věk dítěte od 0-3 let, neznámé identity dítěte (např. nalezené dítě), celý soubor příznaků souvisejících se syndromem CAN (viz kategorie zdraví), pokud se jedná o dítě, které vyžaduje trvalou zdravotní péči (k této oblasti je vždy nutné doplnit zprávu odborníka a požádat o individuální vyhodnocení potřeb konkrétního dítěte, např. specifické hodnocení poruch autistického spektra či ostatních typů postižení vyžaduje odbornou diagnostiku). Dále do této kategorie patří trestná činnost, prvky násilí v rodině, výskyt závislostí, fyzické nebo psychické onemocnění, které se v rodině vyskytuje či vyskytovalo. Do této oblasti také zahrňte vícečetné sourozenecké skupiny, opakované umístění dítěte mimo rodinu, cizí prvek (dítě cizinec či dítě s cizinci rodiči, dítě cizinec bez doprovodu), šikanu apod. Pro každé dítě musí být vždy individuálně zpracovány informace k vyhodnocení situace, a to i u sourozenců. Tuto kategorii je většinou vhodné doplnit zprávou odborníků či si odborníky k vyhodnocení této části přizvat (např. psycholog, psychoterapeut, lékař, speciální pedagog apod.) a zejména ji rozpracovat podrobně.

Strana 10

Individuální plán ochrany dítěte (IPOD)

Po vyhodnocení situace dítěte pracovník/pracovnice stanoví individuální plán ochrany dítěte. Pracovník/pracovnice zde uvede konkrétní cíle, které mají být dosaženy (např. Jak poznáte, že se situace zlepšila a jak bude vypadat situace při kontrole). V druhém sloupci popíše kroky/činnosti k naplnění těchto cílů. Třetí sloupec náleží odpovědné osobě, to je ta, která danou činnost, či krok vykoná např. OSPOD, odborní pracovníci (škola, psycholog atd.), rodiče apod. V posledním sloupci pracovník popíše termín, tedy do kdy činnost bude vykonána. Individuální plán ochrany dítěte se vyplní s ohledem na potřeby dítěte, jeho přání, rodinnou situaci, rodičovské dovednosti, potřeby a přání rodičů dítěte. Doporučujeme dále vytvářet tzv. záložní variantu IPOD. To znamená, že pokud nedojde k naplnění cílů IPOD, následuje „plán B“. Pokud klient nedodrží dohodnuté kroky, např. klient nevyužije službu, nastupuje záložní řešení, o kterém je klient dopředu informován a zná jeho následky. Klient tedy dopředu ví o následcích nedodržení IPODu a kroků, které budou ze strany OSPOD následovat.

Otázky individuálního plánu dítěte:

Co?	Jak?	Kdo to udělá?	Kdy?
-----	------	---------------	------

Použité zdroje:

Lumos – Working to transform the lives of disadvantaged children

Ryan T., Walker R., Life Story Work, BAAF, 2008

Formulář F pro zájemce o pěstounství, BAAF, 2008

Moje album, MPSV, Praha, 2006.

MATOUŠEK, O. a kol.: Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

Reports on Public Health and Medical Subjects No 102.

HMSO 1960, revised 1975. In Department of Health (1988) Protecting Children.

A Guide for Social Workers undertaking a Comprehensive Assessment, pp.88-93.

HMSO, London.

Mary D. Sheridan, From Birth to Five Years: Children's Developmental Progress, Routledge Taylor & Francis group, 2006, ISBN 0-415-16458-3

Děti a mládež v náhradní péči. Poznej svá práva. [online]

[http://www.coe.int/t/dg3/children/childrenincare/C&YP%20IN%20CARE-TCHEQUE\(web\).pdf](http://www.coe.int/t/dg3/children/childrenincare/C&YP%20IN%20CARE-TCHEQUE(web).pdf)

Adaptováno podle Ann Hartman – Change link. Gingrich, W. J. (2008). Ekomapa (šablona). Case Western University: Cleveland, OH, USA. Online na adrese:

<http://www.gingrich.net/courses/SSWM517/ecomap.pdf>

Odkazy na literaturu:

KOVAŘÍK, J.: Posuzování potřeb dítěte ohroženého dítě. In MATOUŠEK, O. a kol.: Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O., PAZLEROVÁ, H.: Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R.: Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4317-2